

בְּאֵלֶּהִים נַעֲשֶׂה-חֵלִיל וְהוּא יְבוֹס צָרֵינוּ:

הִיבְטִים לְשׁוֹנִים בְּמַגִּילַת אֶסְתֵּר פֶּד

דְּקֻדְקֵי קְרִיאָה וְטַעֲמִים בְּמַגִּילַת אֶסְתֵּר וּבִפְרֹשֶׁת וִיבֹא עֲמֻלָּה

מַגִּילַת אֶסְתֵּר

הַעֲרָה כִּלְלִית: יֵשׁ קוֹרְאִים שֶׁבִּסּוֹף כָּל פֶּרֶק מִנִּגְנִים נִיגוֹן מִיּוֹחַד כַּעֵין זֶרְקָא סָגוּל שֶׁל הַמַּגִּילָה. אֵין לְזֶה מָקוֹם כִּי חֲלוּקֶת הַפְּרָקִים הִיא נּוֹצְרִית, וְאֵין לִיִּסֵּד מִנְהָגִים עַל חֲלוּקַת הַנּוֹצְרִים.

פֶּרֶק א

א א וַיְהִי: הִיוֹ"ד בְּשׁוּא נַח, בְּטַעַם טַפְחָא. הַמֶּלֶךְ: מַלְרַע, הַהֲטַעְמָה בִּלְמ"ד. מִהֲדוֹ: כְּדִי לְהַבְחִין שֶׁהוּא שֵׁם מַדִּינָה וְלֹא פּוֹעֵל בְּצִוּוֵי צָרִיךְ לְקוֹרְאוֹ מַלְעִיל וְלַהֲדַגִּישׁ אֶת הַדִּל"ת

א ה וּבְמִלּוֹאֵת: יֵשׁ לְקוֹרֵא 'וּבְמִלּוֹת' הַאֵל"ף כָּלֵל אִינֶה נִשְׁמַעַת¹

הַנִּמְצָאִים: הַצִּד"י בְּשׁוּא לֹא בְּקֻמָּץ

א ו עַל-גִּלְיָלִי כֶּסֶף: הַטַּעַם נִסּוּג לִלְמ"ד.

וְעִמּוּדֵי שֵׁשׁ: הַטַּעַם נִסּוּג לְמ"ם. רִצְפָּת: הַצִּד"י בְּשׁוּא נַע, הַפ"א רַפּוּיָה²

א ז וְכָלִים מִכָּלִים שׁוֹנִים: בְּמִנְגִּינַת אִיכָה

א י הַמִּשְׁרָתִים: הַמ"ם בְּשׁוּא נַח

א יֵא אֶת-יִפְיָה: יוֹ"ד רֵאשׁוֹנָה בְּקֻמָּץ קֶטֶן, פ"א בְּשׁוּא נַח, לֹא בַחֲרִיק, יוֹ"ד שְׁנִיָּה בְּקֻמָּץ וּמִפִּיק בַּה"א

א יב בְּעֶרְהָ בּוֹ: אֵין טַעַם נִסּוּג אַחוֹר, יֵשׁ לְכָל הַיּוֹתֵר גַּעִיָּה בְּבִ"ת הַרֵאשׁוֹנָה, לְהַעֲמִיד מַעַט לִפְנֵי הַגְּרוּנִית הַחֲטוּפָה

א יד שִׁתָּר: קֻמָּץ בְּתִ"ו

א יז בְּעִלְיָהּ: הַעִ"ן בְּשׁוּא נַח וְכֵן הַדָּבָר גַּם בַּהֲמִשָּׁךְ. וְלֹא-בִּאָה: הַטַּעַם בְּבִ"ת, הַיַּחֲדִיד בְּמַלְעִיל כִּי הוּא לְשׁוֹן עֵבֶר. בַּשָּׂאֵר הַמַּגִּילָה הַטַּעַם בִּאֵל"ף, בְּמַלְרַע, לְשׁוֹן הוּוֹה (בִּינוּנִי)

א יח פֶּרֶס-וּמָדִי: גַּעִיָּה בַּפ"א הַמֵּרָאָה עַל הַעֲמָדָה קֵלָה, וְכֵן בַּפְּסוּק הַבֵּא.

א כ פֶּתַח: הַגִּימָ"ל קְמוּצָה לֵאל דָּגֵשׁ וְהַשׁוּא בְּתִ"ו נַח

א כב שֶׁרָר: שִׁ"ן שְׁמַאלִית³

פֶּרֶק ב

ב א כָּשֶׁךְ חֲמַת: אַע"פ שֶׁטַעַם מִפְסִיק מִפְרִיד בֵּין הַמִּילִים, עֲלוּל קוֹרֵא שְׁאִינוֹ מִבְּחִין בֵּין חִ"ת לַכ"ף רַפּוּיָה (מִבִּטּוֹא "יִשְׂרָאֵלִי") לְהַבְלִיעַ כֹּאן אוֹת; אֲשֶׁר-עֲשָׂתָה: הַשִּׁ"ן בְּקֻמָּץ וּמוֹטַעֲמַת עֶקֶב הַהֲפָסֶק, וְכֵן לְקַמֵּן הַיב

ב ב יִבְקֶשׁוּ: הַקו"ף רַפּוּיָה בְּשׁוּא נַח

ב ג וַיִּפְקֹד: הוֹ"ו בְּשׁוּא לֹא בִּפְתַח. וַיִּקְבְּצוּ: הוּא"ו שׁוּוֹאִית. הִגָּא: הַגִּמֵּל בְּסָגוּל

¹ במילה זו רבו המשתבשים. מה שמטעה הוא שיש ספרים מסמנים כתיב וקרי, וזה מוסיף על הבלבול (גם ההטעמה בלמ"ד מקשה על ההבחנה בין אם יש תנועה באל"ף בין אם אין).

² המדגיש עובר למשמע של גחלת.

³ מבייש מאוד להזכיר שיש שבגלל שטעו בהבנת המסורה, משתבשים לקרוא מלה זו בש"ן ימנית וכדי בזיון וקצף!!

ב ה אֵישׁ יְהוּדִי ... נוהגים לתת לציבור לקרוא ואחריו בעל הקריאה.

מְרַדְּכִי: יש מנקדים וקוראים הדל"ת בחטף קמץ שנקרא כחולם. רוב העולם קורא את הדל"ת כשווא נע רגיל כלומר כעין סגול. שתי הקריאות נכונות.

ב ו אֲשֶׁר הִגְלָה...: במנגינת איכה. הִגְלָה, הִגְלָתָה: ה"א בקמץ חטוף. עַם יְכָנְיָה מְלֹךְ-יְהוּדָה: טעם טפחא בתיבת עַם, כ"ף של יְכָנְיָה בקמץ חטוף, נו"ן בשווא נח ויר"ד בקמץ, יכונ-יה. אֲשֶׁר הִגְלָה: ה"א בסגול

ב ח וּבְהִקְבֵּץ: הבי"ת בשווא נח על אף הגעיא בוי"ו

ב ט וַתֵּשֶׂא חֲסֹד: תיבה ראשונה מלרע ושנייה מלעיל, אין טעם נסוג אחר. לִתֵּת לָהּ: טעם מונח אינו נסוג אחר והתי"ו בצירי, בהמשך הפסוק לִתֵּת-לָהּ, המילים מוקפות, הלמ"ד ראויה לקבל געיא, או במילים אחרות, יש לקרא בהעמדה קלה שם

ב יא לִפְנֵי חֲצַר בֵּית-הַנָּשִׁים: טעם טפחא בתיבת לִפְנֵי

ב יב כָּדַת הַנָּשִׁים: הדל"ת בקמץ למרות הסמיכות⁴

ב יג בָּאָה: הטעם באל"ף מלרע יִנָּתֵן לָהּ: טעם נסוג אחר לנו"ן

ב יד בָּאָה שָׁבָה: שתי המילים מלרע⁵

ב טו בַּת-אֲבִיתָיִל דָּד: אין פסק בין התיבות כפי שמופיע בקורן ודומיו

ב כא וּמְרַדְּכִי יוֹשֵׁב בְּשַׁעַר-הַמֶּלֶךְ:

טעם טפחא בתיבת וּמְרַדְּכִי

פרק ג

ג א וַיִּנְשָׂאָהּ: השי"ן בשווא נע ודגש, להיזהר מהבלעת האל"ף, לא וַיִּנְסָהוּ

ג ד כתיב בָּאֲמָרָם קרי בָּאֲמָרָם: כמו כל כתיב וקרי הכתיב אינו נקרא, ואין ל"הדר" לקוראו בקריאה חוזרת כיון שעל פי המסורת קוראים את הקרי בלבד⁶

ג ו אֶת-כָּל-הַיְּהוּדִים אֲשֶׁר:

שני תבירים מתרדפים (רצופים) וכן בפסוק הבא: לְיוֹם וּמַחְדָּשׁ

ג ח בְּכָל מְדִינֹת מְלָכוֹתָיִךְ: טעם טפחא בתיבת בְּכָל

ג י אֶת-טַבַּעְתּוֹ: העי"ן בשווא נח.

בֶּן-הַמִּדְּתָא: המ"ם דגושה בשווא נע

ג יב וְאֶל-שָׂרֵי עַם: טעם נסוג אחר לשי"ן.

⁴ [המקדש אשה צריך לומר "הרי את מקודשת לי בטבעת זו (לא זו) כְּדַת משה וישראל" בדל"ת קמוצה. ברוב הסידורים הדל"ת פתוחה, וצריך לתקן] בקובץ משנת ס"ז בא דיון ארוך בעקבות הערה זו.

⁵ לדעת ערוך השולחן סי' תר"ץ הקורא מלעיל מחזירין אותו.

⁶ לכן יש להתפלל על מי של"חומרא" קוראים פעמיים גם בבי"ת וגם בכ"ף.

הרי לא מדובר כאן רק בשיבוש אלא בפגיעה בעיקרי האמונה. וזו לשון השלחן ערוך אורח חיים סימן קמא סעיף ח: כל תיבה שהיא קרי וכתוב, הלכה למשה מסיני שתהא נכתבה כמו שהיא בתורה ונקרית בענין אחר; ומעשה באחד שקרא כמו שהיא כתובה, בפני גדולי הדור: ה"ר יצחק אבובב והר"ר אברהם ואלאנסי והר"ר שמואל ואלאנסי בנו ז"ל, והתירו בו שיקרא כפי המסורה, ולא רצה, ונידוהו והורידוהו מהתיבה. ע"כ.

נִכְתָּב וְנִחַתָּם: בשתייהן הת"ו קמוצה, אין וא"ו החיבור מחברת בין הפעלים אלא בין העניינים בלבד⁷

ג יד **לְהַנִּתֵּן דָּת:** הטעם נסוג לנר"ן ויש געיא בת"ו

ג טו **בְּשׁוּשָׁן הַבִּירָה וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּן יֵשְׁבוּ לְשִׁתּוֹת וְהָעִיר שׁוּשָׁן נְבוֹכָדָה:** כשהמילה **שׁוּשָׁן** היא לבדה השי"ן קמוצה, כשהיא סמוכה למילה הבירה השי"ן פתוחה. החל מ-**וְהַמֶּלֶךְ וְהַמֶּן** בניגון איכה

פרק ד

ד א כל הפסוק בניגון איכה

ד ג **אֲבָל גְּדוֹלָה... לְרַבִּים:** בניגון איכה

ד ז **בִּיהוּדִים - בִּיהוּדִים:**

בכל המגילה קוראים **יְהוּדִים** ביו"ד אחת לאחר הדל"ת

ד ח **פֶּתַח-הַדֶּת:** למרות הסמיכות הת"ו בקמץ רחב. **נִתֵּן לָו:** טעם נסוג אחור לנר"ן. **לְהַתְחַנֵּן-לָו:** געיה בה"א, אין להעמיד את החי"ת

ד י **וְתֹאמַר אֶסְתֵּר לְהַתְּדָּ:**

כך צריכה להיות ההטעמה ולא כקורן ואחרים אשר הטעימו **וְתֹאמַר אֶסְתֵּר לְהַתְּדָּ**

ד יא **וְעַם-מְדִינֹת הַמֶּלֶךְ:** כך ההטעמה במדויקים ויש להקפיד על הפרדת התיבות למנוע הבלעת המ"ם. בקורן ובדומיו, תיבת **וְעַם** בתלישא קטנה⁸.

אֲשֶׁר יָבֹא-אֶל-הַמֶּלֶךְ: כך ההטעמה במדויקים,

טעם מונח בתיבה **אֲשֶׁר** ולא בתיבה המוקפת שלאחריה.

וְחִיָּה: במלרע

ד יד **תַּחֲרִישִׁי:** הטעם ברי"ש. **הַגִּעְתָּ:** העי"ן בפתח, והת"ו בדגש קל

ד טז **הַנִּמְצָאִים:** הצד"י בשוא לא בקמץ.

אֲבָדְתִּי אֲבָדְתִּי: הדל"ת בשתייהן בשוא נח, בניגון איכה

פרק ה

ה ב **בְּחֵצֵר:** יאריך מעט בב"ת להבדיל בין מיודע בסגול לבין בלתי מיודע בשווא וכן הוא בהמשך בפרק ו ד-ה

ה ג **וַיִּנָּתֵן לָדָּ:** הטעם נסוג לנר"ן ויש געיא בת"ו

ה ו **וַיִּנָּתֵן לָדָּ:** הטעם נסוג לנר"ן ויש געיא בת"ו

ה ז **וְתֹאמַר:** מלרע ומ"ם בפתח

ה יא **נִשְׁאַף:** השי"ן בשוא נע ודגש, להיזהר מהבלעת האל"ף, לא נִסּוּ

⁷ כבר שמעתי קורא שהטעים כך שיצר חיבור בין השניים

⁸ כבר הבהרנו פעמים רבות שסימנים ושאר מקורות ע"פ תנ"ך קורן, אינם בני פלוגתא נגד הנוסחאות המדויקות של ר"מ ברויאר ז"ל. ואפילו במקומות שכתר ארם צובא לא נשתייר בהם. ועובדה היא שגם תוכנת הכתר של בר-אילן מסכימה כמעט בכל מקום לשיטתו (מלבד שיטת הגעיות הקלות שאיננה נוגעת לכאן)

ה יב לא-הִבִּיאָהּ: מלעיל⁹.

אֲשֶׁר-עָשְׂתָה: השי"ן בקמץ והטעם מלעיל כמו לעיל ב א, אבל בה' ה ובו' יד השי"ן בשווא.

קָרוּא-לָהּ: געיה בקו"ף

ה יד יַעֲשֹׂו-עֵץ: געיה ביו"ד, יש להאריך מעט בקריאתה למנוע הבלעת העי"ן החטופה.

גָּבַהּ: אין לקרוא ה"א בפתח ha, הקריאה הנכונה אצל האשכנזים היא אַה כלומר ah, בעדות המזרח: וַהּ wah.

וּבֹא-עַם-הַמֶּלֶךְ: כך ההטעמה במדויקים, שלוש המילים מוקפות ומוטעמות במרכא וכן צריך לקרוא

פרק ו

ו א נִדְּדָה: דל"ת ראשונה בשווא נע ולא בחטף כפי שמופיע בכמה מקומות¹⁰

וַיֹּאמֶר לְהָבִיא: תיבה וַיֹּאמֶר ברביע ולא בתלישא כפי שמופיע בקורן ודומיו. וַיְהִי: הוא"ו בפתח

ו ב הֶסֶף: הסמ"ך בפתח למרות האתנח. בִּקְשׁוּ: הקו"ף רפויה בשוא נח

ו ג מֶה-נֶעֱשֶׂה: השי"ן בקמץ הקורא בסגול משנה משמעות. וכן בהמשך הפסוק

ו ו בָּאִישׁ: הבי"ת בקמץ

ו ח לָבַשׁ-בּוֹ: געיה בלמ"ד

ו יג וַיֹּאמְרוּ לוֹ חֲכָמָיו: תיבת וַיֹּאמְרוּ במלעיל!
המ"ם בשוא נע והלמ"ד במילה אחריה ללא דגש

פרק ז

ז ב וַתִּנָּתֶן לָךְ: טעם נסוג אחור לנו"ן, וגעיה בתיו"ו להעמדה קלה בתיו"ו, בניקוד צירי

ז ג וַתֹּאמֶר: המ"ם בפתח

ז ד כִּי נִמְכַּרְנוּ אֲנִי וְעַמִּי לְהַשְׁמִיד לְהַרְגוֹ וּלְאַבְּדוֹ: יש הנוהגים לקרא בניגון איכה.

וְאֵלֹו: במלרע, ההטעמה בלמ"ד¹¹; בִּנְזָק: הנו"ן בצירי ולא בסגול

ז ו נִבְעַת: העי"ן בפתח ולא בקמץ¹²

ז ח חָפּוּ: הטעם בפ"א מלרע

ז ט אֲשֶׁר-עָשָׂה הַמֶּלֶךְ: נגינת הטעם קרני פרה, למי שאין מסורת אחרת, היא: פזר-תלישא גדולה-תלישא קטנה¹³

פרק ח

⁹ ברוב הספרים התלישא מסומנת רק על ה"א בסוף המילה. עם זאת הטעם בבי"ת. הוספה כאן תלישא למנוע טעויות.

¹⁰ סימון החטף נועד להורות על הנעת השווא בלבד.

¹¹ התלישא מימין לאות הראשונה אינה מראה את מקום ההטעמה אלא שזהו מקומה הטבעי תמיד, ללא כל קשר להברה המוטעמת [הוספנו כאן תלישא נוספת ליתר בטחון]

¹² זה משנה את המשמעות. (יש לדון שבדיעבד אפשר לדונו כקמצים אחרים בזמן עבר)

¹³ לא ידוע למה בדפוס ניתן סימן זה לקרני-פרה. בכתבי היד צורתו היא כמין V מעל האות המוטעמת. יתכן שטעם נדיר זה מנוגן כך בגלל צורתו בדפוס שאין לה קשר לצורתו במקורות. אגב, התלישות בכתבי היד הן עיגולים. תלישא גדולה – עיגול על האות הראשונה, וקטנה על האחרונה. בדפוס הוסיפו קו קטן אלכסוני. אין לזה קשר לקרני פרה.

ח א מָה הוּא לָהּ: תִּיבַת מָה בִּפְתַח וְלֹא בִקְמָץ

ח ו כִּי אֵיכָכָה... מִלְרַע וּבִנְיָגוֹן אִיכָה. בְּאַבְדָּן: הָאֵל"ף בִּקְמָץ קֶטֶן

ח ח אֲשֶׁר־נִכְתָּב: הַתִּי"ו בִּקְמָץ כְּדִלְעִיל ג יב

ח ט¹⁴ הָאֲחֻשְׁדִּרְפָּנִים-וְהַפְּחוֹת:

בִּמְדוּיקִים, הַתִּיבּוֹת מוֹקְפוֹת, בַּפְּחוֹת מְדוּיקִים כְּקוֹרֵן וְדוּמִי, יֵשׁ מוֹנַח בְּתִיבָה הָרֵאשׁוֹנָה וְאֵין לְהַגְרֵר אַחֲרֵיהֶם!

ח יא אֲשֶׁר בְּכָל-עִיר-וְעִיר: תִּיבַת אֲשֶׁר בְּמוֹנַח רִגִּיל וְלֹא מוֹנַח לְגִרְמִיָּה כִּפִּי שְׂמוּפִיעַ בְּקוֹרֵן וְדוּמִי

ח יד יֵצְאוּ: טַעַם מִשְׁנָה – מִרְכָּא¹⁵ בִּי"ד, יֵשׁ לְהֵאָרִיךְ מֵעַט בִּקְרִיאָתוֹ, הַצַּד"י בְּשׁוּא נֶעַ

ח טו וּמִרְדָּכִי יֵצֵא...: נוֹהֲגִים לְתַת לְצִיבּוֹר לְקוֹרָא וְלֵאחֵר מִכֵּן חוֹזֵר אַחֲרֵיהֶם בַּעַל הַקְּרִיאָה וְשִׁמְחָה: הַמ"ם בְּצִירִי וּמִטְעַמַת, צוֹרֵת עֵבֶר בַּהֲפֶסֶק, אֵין לְהַטְעִים בַּח"ת

ח טז לְהִיזְדָּיִם הִיתָה אוֹרָה...: הַצִּיבּוֹר קוֹרָא בְּקוֹל וְאַחֲרָיו הַקוֹרָא

פֶּרֶק ט

ט א שְׁבָרוּ: שִׁי"ן שְׂמַאלִית

ט ג מְנַשְׂאִים: דָּגֶשׁ חֶזֶק בְּשִׁי"ן וְהַשְׁוּא הוּא נֶעַ, הַקוֹרָא נַח מִשְׁבֵּשׁ מִשְׁמַעוֹת כִּי יִשְׁמַע מִלְשׁוֹן נִיסִיוֹן (אִם בַּעֲקֻבוֹת הֵנַח יִבְלִיעַ אֶת הָאֵל"ף: מְנַסִּים)

ט ד וְשִׁמְעוּ הוֹלֵךְ בְּכָל-הַמְּדִינּוֹת:

ט טַעַם טַפְחָא בְּתִיבַת וְשִׁמְעוּ וְהַשִּׁי"ן בִּקְמָץ קֶטֶן

ט ז-י: יֵשׁ לְשִׁים לֵב לְהַטְעַמַת שְׁמוֹת בְּנֵי הַמֶּן, חֶלֶקֶם בְּמַלְעִיל וְחֶלֶקֶם בְּמִלְרַע. הַמְסוּרָה מְזַכֵּרָה מִי מַלְעִיל וּמִי מִלְרַע:

אלו המסתיימים ב-תא הם מלעיל, דְּלַפּוֹן אֲדִלְיָא אֲרִיסִי אֲרִידִי מִלְרַע¹⁶. כְּמוֹ כֵּן נוֹהֲגִים לְקוֹרָאִם בְּנִשְׁמִיָּה אַחַת כּוֹלֵל אֶת הַתִּיבָה עֶשְׂרֶת; הֶרְגוּ: הַר"שׁ בִּקְמָץ וּמוֹטְעַמַת.

ט יב וַיִּנָּתֶן לָדָּ: טַעַם נִסּוּג אַחֲרֵי לִנּוּ", וְגַעִיא בְּתִי"ו

ט כב נְהַפֵּךְ: הַה"א בְּשׁוּא נַח וְהַפ"א בְּדָגֶשׁ קֶל

ט כג וְקָבֵל: לְשׁוֹן יַחִיד לְעוֹמֶת פֶּסֶ' כִּז וְקָבֵל שֶׁהִקְרִי הוּא: וְקָבֵל.

ט כה וּבְבִאָה: הַבִּי"ת הָרֵאשׁוֹנָה בְּשׁוּא נַח¹⁷!

ט כז קִיָּמוֹ: קו"ף בַּחֲרִיק חֶסֶר וְהִי"ד בְּדָגֶשׁ חֶזֶק וְשׁוּא נֶעַ (וְכֵן הוּא לְהֵלֶן פֶּסֶ' לֹא). כְּתִיב וְקָבֵל, קִרִּי: וְקָבֵל בְּשׁוֹנָה מִפֶּסֶ' כֵּג.

¹⁴ זהו הפסוק הארוך ביותר בתנ"ך!

¹⁵ כבר הערנו שאע"פ שר"ה מזכיר כלל במשפטי הטעמים שלו שבמילים כגון זו יש מרכא ולא געיא במילה, הוא סימן געיא. בעקבותיו הלכו בתנ"ך קורן. בברויאר וכן בכתר בר-אילן אל נכון במרכא, וכמדומה גם בקורן מתוקן לפעמים בנ"ך במהדורות המאוחרות.

¹⁶ נוצר מעין מנהג שהציבור קורא גם עשרת בני המן בקול (המשנה ברורה בשם חיי-אדם שולל מנהג זה), כנראה אנשים רוצים להראות את אורך נשימתם... מכל מקום במקומות הנוהגים כן, על הקורא לחכות עד שהציבור ישתתקו לפני שממשיך בקריאה.

¹⁷ כמו 'דבבות אפרים' וכדו'. יתכן להתיר למי שחושש מהבלעת אות לקוראו בשווא נע. רצוי מאוד להתאמן לקוראו בשווא נח הנכון לפי הדקדוק.

אֶת שְׁנֵי הַיָּמִים: תִּבֶּת אֶת במונח ואינה מוקפת כפי שמופיע בקורן ודומיו

ט לא קלים: היר"ד בפתח וכן הוא בהמשך פס' לב

פרק י

י ב תקפו: התי"ו בקמץ קטן והפ"א בדגש קל

י ג כן | מְרַדְּכִי הִיהוּדִי...: נוהגים לתת לציבור לקרוא פסוק זה לפני בעל הקריאה

קריאת התורה בפורים, שמות יז ח-טז:

יז ח וַיִּלָּחֶם: במלעיל

יז י אָמַר-לֹא: העמדה קלה באל"ף בגלל הגעיה שם

יז יא עליית שני

יז יח עליית שלישי

הספרדים כופלים את הפסוק האחרון להשלים לעשרה פסוקים

א ז הרב גור-אריה צור נר"ו. וְכָלִים מְכָלִים שׁוֹנִים וגו' ואמרו במדרש רבה שהיה נושטמש בכלים של בית המקדש. והוציאו דרשתם מן הכפילות וְכָלִים מְכָלִים, שלא נחה דעתו של אחשוורוש עד שמצא את הכלים היפים ביותר והיינו של בית המקדש. ועדיין יש לשאול, והרי הרבה דרכים למקום לכפול המלים, ומדוע בחר דוקא בדרך זו.

ועל דרך הצח, יש לומר שהיתה בכוונתו של אחשוורוש לבזות ולבייש ולהכלים קדשי שמים רבים. ולכן אמר וְכָלִים מְכָלִים. אל תקרי מְכָלִים, אלא מְכָלִים¹⁸. שהיה מְכָלִים ומבייש את כלי המקדש.

ביום השביעי כטוב לב המלך ביין וגו'

ביום השביעי. הוא יום השבת. (מגילה יב:) זה שנאמר לעיל כְּשֶׁבֶת, שנדרש כנ"ל ליום השבת. כְּטוֹב לֵב הַמֶּלֶךְ בֵּינָן. המלך אחשוורוש טוב לבו ביין. ומלך מלכי המלכים מחכה ומצפה שיקדשו בניו על היין ביום השביעי.

א יב וַתִּמָּאֵן הַמֶּלֶכֶה וַשְׁתִּי לְבֹא בְּדִבְרֵי הַמֶּלֶךְ וגו' וַיִּקְצֹף הַמֶּלֶךְ מְאֹד וַחֲמָתוֹ בָּעֶרְהָ בּוֹ וַיִּקְצֹף הַמֶּלֶךְ מְאֹד. לפשוטם של דברים קצף המלך אחשוורוש. אך כפי שאמר ר' יוחנן שכל מקום שנאמר המלך מרמוז גם על הקב"ה, וכפי שפירש ר' שמעון בזוה"ק המלך – דא קוב"ה, יש ליתן טעם על קצף זה.

ויש לומר מלך מלכי המלכים קצף מאד על בניו על שהשתתפו בסעודתו של אותו רשע, אך הסב את חמתו על אחשוורוש, על אשר משתמש ומבזה ומכלים את כלי המקדש.

וַחֲמָתוֹ בָּעֶרְהָ בּוֹ. בפשט הכתוב חמתו של אחשוורוש בערה בו. ולעומקו של מקרא יש לדרוש כנ"ל שחמתו של הקב"ה בערה בו באחשוורוש. ולכן נתן בלב אחשוורוש לקצוף מאד ולהכין את הנסיבות לבואה של אסתר אל ארמון המלוכה.

¹⁸ א"ה. נראה לענ"ד שכוונתו היתה להשפיל את עם ישראל. אני עוצר את בניית חומת ירושלים ובית המקדש, גם המסורת שלכם שבתום שבעים שנה תזכו לגאולה, אינה מתקיימת. והראיה שאני משתמש בכלי המקדש לצרכי:

ומובא בספה"ק שאסתר היא בחינה של השבת. ואשר על כן, בואה אל ארמון המלך, יהיה התיקון לפגימת השבת. והוא גם התיקון לכל אחד מישראל שישראל בני מלכים הם, ואסתר השבת באה בדמות אסתר המלכה לתקן כלימתה. וזה מה שמובא בזמירות שבת בפיוט "שִׁמְרוּ שבתותי" המיוחס לר' שלמה אשר חתם שמו בראש החרוזות "שלמה חזק".

וזה לשון הפיוט:

מָהְרוּ אֶת הַמֶּנֶה לַעֲשׂוֹת אֶת דְּבַר אֶסְתֵּר / וְחֲשְׁבוּ עִם הַקּוֹנֶה לְשֵׁלֶם אֶכּוֹל וְהוֹתֵר
בְּטָחוֹ בִּי אֶמוּנִי / וְשִׁתּוּ יַיִן מִשְׁמָנִי שֶׁבֶת הַיּוֹם לַה' (שמות טז, כה).

ופירושו לעניינינו: מָהְרוּ אֶת הַמֶּנֶה ככתוב במגילה (והח) מָהְרוּ אֶת הַמֶּנֶה לַעֲשׂוֹת אֶת דְּבַר אֶסְתֵּר. הוא המֶנֶה הוא המנה אשר יאכלו בית ישראל לשם מצוה ביום השבת לעשות את דבר אסתר היא שכינת השבת הקדושה.

ועוד ירמוז בפיוט, וְחֲשְׁבוּ עִם הַקּוֹנֶה, הוא המֶנֶה שֶׁקֶנָה מאחשורוש את היהודים בעשרת אלפים שקלים, לְשֵׁלֶם אֶכּוֹל וְהוֹתֵר, שישולם גמולו בראשו מה שרצה לאכול את היהודים, והותר. ויותר ממה שרצה, שכן גם עשרת בניו ישולמו בעבור עשרת אלפים שקלים, שרצה לקנות את בניו של הקב"ה. ולכן אומר הקב"ה למרדכי ואסתר ולכל היהודים בְּטָחוּ בִּי אֶמוּנִי. וכנגד מה שהשתתפתם בסעודתו של רשע ובמשתה היין אשר לו, עתה משנגאלתם עשו משתה וְשִׁתּוּ יַיִן מִשְׁמָנִי, ובזה תקנתם את פגימת השבת, שבת היום לַה'.

א טז לאַ עַל הַמֶּלֶךְ לְבַדּוֹ עֲוֹתָהּ וְשִׁתִּי הַמֶּלֶכָה וְגו'

אלו דברי ממוכן הוא המֶנֶה אשר נשתעבד למרדכי בעבור כֶּכֶר לַחֶם.

וכן נאמר בלחם: (דברים ח, ג) כִּי לֹא עַל-הַלֶּחֶם לְבַדּוֹ יִחְיֶה הָאָדָם כִּי עַל-כָּל-מוֹצֵא פִי-ה' יִחְיֶה הָאָדָם. ובגאותו התכוון המֶנֶה לומר כי על כל מוצא פִי המֶנֶה יחיה האדם, ונרמזה כאן מפלתו שנאמר: וַיֹּאכְלֵךְ אֶת-הַמֶּנֶה. בפשט הכתוב הוא המֶנֶה שירד לחם מן השמים. ובִּשְׁרוֹ הכתוב כי גרוע הוא משור הנסקל שנאמר בו (שמות כא כח): סָקוּל יִסְקַל הַשּׂוֹר וְלֹא יֹאכַל אֶת בִּשְׁרוֹ, והוא יִתְּלָה על עֵץ כַּדִּין הַנִּסְקָלִין וַיֹּאכַל בִּשְׁרוֹ גַּם יֹאכַל, על ידי עוף השמים בִּשְׁרֵי האופים, ומרדכי יצא מלפני המלך כשר המשקים.

כִּי יֵצֵא דְבַר הַמֶּלֶכָה עַל כָּל הַנָּשִׁים לְהַבְזוֹת בְּעֲלֵיהֶן בְּעֵינֵיהֶן וְגו'.

לְהַבְזוֹת. בזו בוז, שעל זקנו נאמר וַיִּבֶז עָשׂוּ אֶת הַבְּכוֹרָה, החזיק אחריו בן בנו שנאמר בו ויבז בעיניו להרוג את כל היהודים, וזה דרכו של הגאה המשפיל, הוא יבזה את כולם ואין לאף אחד רשות להבזותו. על כן אמר: כִּי יֵצֵא דְבַר הַמֶּלֶכָה עַל כָּל הַנָּשִׁים לְהַבְזוֹת בְּעֲלֵיהֶן בְּעֵינֵיהֶן.

לְהַבְזוֹת בְּעֲלֵיהֶן בְּעֵינֵיהֶן בְּאֶמְרֵם הַמֶּלֶךְ אַחֲשֹׁרוּשׁ אָמַר לְהַבִּיא אֶת וְשִׁתִּי הַמֶּלֶכָה לְפָנָיו וְלֹא בָאָה עַד כֵּן הָעִיז הַמֶּנֶה פָּנָיו בַּמֶּלֶךְ אַחֲשֹׁרוּשׁ, לקרוא לו בשמו לעיני כל השרים. וכדי להתסיסו אמר כן, כאמרו המלך אַחֲשֹׁרוּשׁ שכל מי ששומע את שמו חש בראשו, והמלכה ושתי לא עושה דבר! ונראה כאילו דואג לשמו הטוב של אחשורוש, והוא כמבזהו לפני כולם. וזו היא אומנותו של עשו אבי עמלק ואבי אביו של המֶנֶה, לפשוט את טלפיו ולהיראות כשה תמים כנער, בעוד כל כולו מקיים את הפסוק יִכְרַסְמֶנָה חֲזִיר מִיעַר (תהלים פ, יד).

וְלֹא יַעֲבֹר אֲשֶׁר לֹא תִבּוֹא וְשִׁתִּי לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ אַחֲשֹׁרוּשׁ וְגו'

וְלֹא יַעֲבֹר. נְעוּץ סוּפָה שֶׁל הַמּוֹגִילָה בַּת-חִילָתָה. וַתַּחֲלִיתָה בַּסּוּפָה. שבתחילתו נאמר וְלֹא יַעֲבֹר, וכן נאמר בסופו וְלֹא יַעֲבֹר:

וְלֹא יַעֲבֹר לְהִיּוֹת עֹשִׂים אֶת שְׁנֵי הַיָּמִים הָאֵלֶּה כְּכַתְּבָם וְכִזְמָנָם בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה.

ויש ליתן טעם מדוע הקפיד הכתוב כל כך לא לקרוא את המגילה לאחר ט"ו באדר, עד שהוצרכו לומר ולא יעבור. ולכאורה מה בכך אם תהיה המגילה נקראת גם בי"א י"ב י"ג י"ד ט"ו וגם בט"ז ובי"ז. ומדוע הקפידו מרדכי ואסתר לצוות לבני עמם **ולא יעבור**, שאע"פ שיכולים לקרוא בי"א, י"ב, י"ג, לפני פורים, אחרי פורים **ולא יעבור** כתיב!

ולעומקו של מקרא יש לומר שהקפיד הכתוב לומר **ולא יעבור** כדי ליתן תוקף לתחילת הנס, שנאמר בו **ולא יעבור** אשר לא תבוא ושתן לפני המלך אחשורוש וגו'. שחביבה תחילת הנס לפני הקב"ה עד מאד, שאין איש יודע על כך מלבדו, ורק עתיד להתגלות אחר כך מה שהיה בתחילתו בהסתר. ועל כך כל פה יחוה הודו ליתן שבח והודיה לשמו. ואשר על כן נקראת אסתר כך על שם ואנכי חסתר אסתר פני (דברים לא, יח) וכו', ולכן נקראת כן המגילה **שמגלה** את ההסתר, **ולא יעבור** אשר לא תבוא ושתן לפני המלך אחשורוש ומלכותה יתן המלך לרעותה הטובה ממנה, היא אסתר המלכה המגלה תוקף תחילת הנס, שנאמר **ולא יעבור**.

עוד בעניין חשיבות תחילת תוקף הנס

שכאשר באים להודות על הנס, צריך להזכירו ולהודות עליו מן השורש. שרק אם יש ראיה כוללת של הנס כולו, ההודיה יכולה להיות שלימה. ולכן נפסקה ההלכה שהקורא את המגילה מאמצעה לא יצא ידי חובתו. כי כדי להודות על הנס יש לראותו בראיה כוללת מתחילתו ועד סופו. רק אז יתכן להבין נפלאות השם, קורא הדורות **מראש** (ישעיהו מא, ד). וביחוד בנס פורים שארך יותר מתשע שנים. שכן בשנת שלוש למלכו עשה אחשורוש משתה, ובשנת שבע למלכותו נלקחה אסתר אל בית המלך, הרי לך כבר ארבע שנים של אורך הנס, ובשנת שתים עשרה למלך אחשורוש הפיל המן פור, הרי עוד חמש שנים אשר הם ביחד תשע שנים, ובשנה שאחריה היה נס פורים של ונהפוך הוא. הרי כעשר שנים של אורך הנס. ולשנה האחת עשרה ציוו מרדכי ואסתר לקיים ימי הפורים.

ובעין זה מצינו בהגדה של פסח והוא מהגדת הביכורים בפרשת כי תבוא, שבהביאו פירותיו אל הכהן בבית המקדש צריך ליתן הודאה על כל הטוב אשר גמל אתו הקב"ה וכפירש"י שם שלא יהיה כפוי טובה. ונשאלת השאלה, הרי לשם כך די היה לו לומר תודה על חלקו בארץ ועל פירותיו אשר הצמיחה לו. ומדוע יתחיל מארמי אבד אבי וירד מצרימה... ויהי שם לגוי גדול עצום ורב (דברים כו, ח) וכו' וכו', אלא הוא הדבר אשר נאמר. כאשר באים להודות לקב"ה, יש להודות מהשורש. שהכרת הטוב בשלימותה באה מהכרה של הטוב מראשיתו ועד סופו. לכן גילתה לנו המגילה לאחר כעשר שנים של אורך הנס, כיצד התחיל הנס. והוא, בסעודת אחשורוש, אשר אמר בה המן על ושתן **ולא יעבור**. והתחיל הנס להתגלגל, נלקחה אסתר, עלה המן, ולאחר כתשע שנים גזר גזירות, ושנה לאחר מכן נפל בשחת ופעל (תהלים י, טו). עד אשר תיקנו מרדכי ואסתר תקנות לנס פורים שנאמר בהם גם **ולא יעבור**. שיהיה נעוץ סופו בתחילתו ותחילתו בסופו, ואפשר לקיים הכרת הטוב בשלימותו, שכך מתגדל שם שמים ביותר.

אבני נזר. **נזכרים ונעשים**. במגילה (דף יד). ילפינן חיוב מקרא מגילה מק"ו, מה מעבדות לחירות אמרינן שירה, ממיתה לחיים לא כל שכן. ופירש"י דאמרו שירה על הים ביציאת מצרים. והקשה בטורי אבן על פירש"י, וז"ל: קשה לי טובא, חדא דשירה זו לא הוקבע חובה לדורות, אלא לשעה בשעת הנס לחוד אמרוהו. ועוד נס שעל הים לאו מעבדות לחירות לחוד היה, אלא

ממות לחיים נמי כדכתיב 'הַמִּבְלִי אֵין קְבָרִים בְּמִצְרַיִם לְקַחְתָּנוּ לְמוֹת (שמות יד, יא) וכו', ולי נראה דה"פ 'מה מעבדות לחירות אמרין שירה', היינו הלל דאמרין ביום א' דפסח שהוא יום יצי"מ, עכ"ל.

שו"ת אבני נזר חלק אורח חיים סימן תקיז

מה שלמד הירושלמי [ז ע"א] חיוב מקרא מגילה מכתב זאת זכרון בספר (שמות יד, יא). הנה בגמרא דידן [יד ע"א] למדו מקל וחומר ומה מעבדות לחירות אמרין שירה וכו'. ולפי לימוד זה הוא רק מדרבנן שאין זה קל וחומר גמור שיהי' מחויב בין לפרש"י שאמרו שירה על הים. הנה גם שם לא הי' עליהם חובה ועוד אינו קל וחומר גמור וכמו שכתב הט"א שם, בין לפירוש ט"א שהוא ההלל שאומרים ביום טוב ראשון של פסח מתקנת נביאים. ... אך לדעתי יש להשוות גמרא דידן עם הירושלמי. דהנה קשה על גמרא דידן למה קראה על פה לא יצא. דיו לָפָא¹⁹ מן הדין להיות כנידון כמו ביציאת מצרים שאמרו שירה ואמרו הלל הכל בעל פה. וגם על טעם הירושלמי מדכתיב כתוב זאת זכרון. הגם שלא נזכר רק הכתיבה צריך לומר דסבירא ליי' כמו גמ' דידן רפ"ב דמגילה [יח ע"א] בהא דקראה על פה לא יצא מנלן אתיא זכירה זכירה כתיב הכא וְהַיְמִים הָאֵלֶּה נִזְכָּרִים וְכָתִיב הַתֵּם כָּתֹב זאת זכרון בספר מה להלן בספר אף כאן בספר. ופריך ממאי דהאי זכרון קריאה הוא דילמא עיין בעלמא לא ס"ד דתני זכור בפה כו'. הנה דלפי האמת האי זכרון בפה ומה למדו קריאת המגילה בפה מתוך הספר כדכתיב זכרון בספר. אך דקשה טובא דאם כן לא הי' צריך לקרות רק מה שרצה המן לעשות כמו בזכירת עמלק שאין חיוב לזכור רק מה שעשה. ויוצאין בפ' זכור שלא נזכר שם הנצחון²⁰ שנצחו ישראל רק מה שעשה לעורר איבתו ולזה צריך טעם הקל וחומר לומר שירה על הנס. וזה לא קשיא דאם כן לא יהי' צריך מתוך המגילה רק מה שרצה לעשות והנס יקרא על פה. דזה ודאי אינו ראוי לחלק המגילה קצתו בכתב וקצתו על פה. על כן תקנו אנשי כנסת הגדולה לקרותה כולה מתוך המגילה. ועל כן הקילו בהשמיט סופר אותיות או פסוקים וקראם על פה. דודאי אף בקריאה מתוך הכתב ישאר כדי לצאת ידי חובת זכירה במה שרצה המן לעשות. [כדאי לעיין בכל העניין שם]

סוף המגילה. הרב יחזקאל אברמסקי ז"ל. הלא הם כתובים על ספר דברי הימים למלכי מדי ופרס. בשביל מה מספרת לנו המגילה את זה, האם הלך משהו לחפש שם את הסיפורים? אלא המגילה באה לומר: אל תחשוב שהמסופר כאן היא היסטוריה בעלמא, לא כן הוא – 'אסתר ברוח הקודש נאמרה' – כל הכתוב כאן הוא תורה וצריכה תלמוד. אם ברצונך לקרוא סיפורי היסטוריה, לך וחפש בספרי דברי הימים למלכי מדי ופרס.

אני רגיל להתריע על דינא דתלמודא שאינו מקיים בגלל הצנזורה.

דינא דתלמודא שאינו מקיים עקב השמטת הצנזור והוא:

באו"ח סי' תר"צ סעיף טז צריך שיאמר 'ארור המן ברוך מרדכי ארורה זרש ברוכה אסתר ארורים כל וכו' ברוכים כל וכו'.' מהו ה'כו'?' מנהג אשכנזים לשיר שושנת יעקב [שהוא הסיום של אותיות ש' ות' של אשר הניא], ואחריו בחרוזים ארור המן וכו' ובסידורים לא נדפס אחר כך. אבל שרים, ארורים

¹⁹ א"ה. יש משתבשים לקרוא דיו 'לבוא' מן הדין... צריך לקרוא דיו לָפָא מן הדין... ופשוט.

²⁰ נראה מדבריו שיוצאים י"ח זכירת עמלק גם בפרשת וַיִּבְאֶ עֶמְלֵק הַנִּקְרָאת בפורים, ולא הבנתי למה המשנה ברורה (תרפ"ה ס"ק טז) מקשה על זה.

כל הרשעים ברוכים כל הצדיקים. ובאמת ברא"ש בטור וברבנו
ירוחם כתוב: אַרְוֵרִים כָּל הָעָרְלִים בְּרוּכִים כָּל יִשְׂרָאֵל. ומי
שאומר או שר ארורים כל הרשעים אינו מקיים דין מתלמוד
ירושלמי ומובא ברא"ש מכ"י הלא מצונזר וברבנו ירוחם
ובטור. ונפסק להלכה בשלחן ערוך
ויבוא על הברכה הרב צבי כוהן ז"ל שבמגילה המצורפת
לספרו על פורים הוא נותן את הנוסח הנכון: אַרְוֵרִים כָּל
הָעָרְלִים בְּרוּכִים כָּל יִשְׂרָאֵל.

בכבוד רב ובברכה

אליהו לוין

פֶּן לַחֲכָם וַיִּחַכֶּם-עוֹד

אנא שלחו את הערותיכם!

הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com

הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליוננו מופיע שם):

<http://www.ladaat.info/gilyonot.aspx>

מאמרנו מופיע **ונשמר** באוצר החכמה בפורום דקדוק ומסורה

<http://forum.otzar.org/forums/viewtopic.php?f=45&p=272195#p272195&t=10317>

מאמרנו מופיע **ונשמר** באתר דרשו <http://www.dirshu.co.il/?p=140390>

מאמרנו מופיע **ונשמר** באתר גליונות <https://gilyonot.jewishoffice.co.il>

אם אתה מתעניין

בהבטים הלשוניים של התורה

(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')

אתה מוזמן להרשם (בחנם)

לקבלת דוא"ל בעושיאים לשוניים

בכתובת: info@maanelashon.org

☺ בוא להחכים את עצמך ואת שאר המכותבים ☺

אִם-שְׁנוֹתַי בִּרְקָק תִּרְפֵּי וְתֹאמְרוּ בְּמִשְׁפָּט יָדַי אֲשִׁיב וְקֶם לְצַדִּיק וְלִמְשַׁנְאֵי אֱשֶׁלָם: אֲשַׁכִּיר
חֲצִי מִדָּם וְתִרְפֵּי תֹאכַל בָּשָׂר מִדָּם תִּלְלֵנִי וְשִׁבְיָה מֶרֶאשׁ פְּרָעוֹת אוֹיְבִי: תִּרְגְּנוּ גוֹיִם
עִמּוֹ כִּי דַם-עֶבְרָיו יִקָּוּם וְקֶם יֵשִׁיב לְצַדִּיק וְכִפֹּר אֶדְמָתוֹ עִמּוֹ:

